

verslag

conferentie

VROUWENSTRIJD

***cpn* distrikt GRONINGEN**

Voorwoord

Praktisch woordelijke weergave van de inleidingen die gehouden zijn op de konferentie over Vrouwenstrijd van de C.P.N. in januari 1980. Deze inleidingen zijn gehouden door vrouwen die actief zijn in verschillende vrouwen-komitees.

We hopen dat hiermee een beeld gegeven wordt van de vrouwendiskussies binnen de C.P.N.

Over de positie en strijd van vrouwen wordt de laatste tijd veel gepraat en geschreven.

Zo Langzamerhand is vrijwel iedereen het er over eens: vrouwen worden in deze maatschappij onderdrukt - op het gebied van werk, uitkeringen, lonen, kansen, zelfbeschikkingsrecht, maar ook in de reclame, taal, gewoontes, op sexueel gebied en vaak nog in het privé-leven.

Van de vrouw wordt nog altijd verwacht dat ze in de eerste plaats een goede echtgenote, moeder, minnares en huishoudster is.

Iemand, die in feite 24 uur voor haar gezin ter beschikking staat en 7 dagen per week.

Voor haar is haar werk niet gescheiden van de plaats waar ze ontspant. Voor haar is vakantie vaak verplaatsing van de huishouding.

Alles wat met dat beeld in strijd is, brengt gevaar met zich mee van spanningen.

Wil ze naar de moedermavo, waarvoor is dat nodig? - Ze is toch alleen maar thuis?

Wil ze naar de film met een vriendin; is het niet gezellig bij haar man? (die zelf wel met een vriend uit vissen gaat).

Gaat ze naar een vergadering: wie moet er op de kinderen passen?

Als dat maar niet ten koste van het huishouden gaat!

En als ze gaat werken is het helemaal mis.

Vindt Uw man dat wel goed dat U werkt?

Bent U nog van plan zwanger te worden?

Hoe doet U dat met de kinderen?

U begrijpt dat we U niet op een hogere positie kunnen plaatsen - U kunt immers wel eens uitvallen als de kinderen ziek zijn!

Vragen die niet altijd gesteld worden.

Maar ook vragen die nooit aan een man en altijd aan een vrouw worden gesteld. Er wordt verondersteld dat een man toch wel een vrouw heeft die voor hem zorgt.

Van een buitenshuis werkende vrouw wordt verwacht dat ze de huishouding en eventuele kinderen alleen opvangt.

Vragen, die het een vrouw moeilijk maken zich maatschappelijk te ontwikkelen, voor zichzelf en haar ideeën op te komen.

Vragen ook die een vrouw het eeuwig schuldgevoel bezorgen: "ach, nou zit ik op school, wat zal mijn man het ongezellig hebben!" "Zouden de kinderen zo moeilijk zijn, omdat ik werk?"

Waar we het over moeten hebben zijn de oorzaken daarvan en wat we eraan

moeten doen.

Nu worden er voor de onderdrukking van vrouwen verschillende oorzaken genoemd -

b.v.

- de vrouw heeft van nature een ondergeschikte rol.

Zo is ze geschapen en dat zal dus altijd wel zo blijven.

Uitwerking is reactionair en varieert van "de vrouw hoort in de keuken" tot "als ze zwanger is, zal ze ook moeder worden." (Pater Koopmans en van Agt).

- de oorzaak is biologisch. Het zit dus in haar lichaam en geest. De vrouw is minder sterk en te gevoelig. Bewijs zou zijn dat "sinds mensenheugenis" de vrouw altijd al de "zwakste" is geweest.

Uitwerking: instandhouding arbeids- en rolverdeling (reactionair)
óf

eis tot afschaffing van moederschap; krijgen van kinderen buiten de baarmoeder.

- mannen hebben onderdrukking van vrouwen uitgevonden en zetten dat ook bewust door.

Ze zullen hun positie niet vrijwillig afstaan.

Uitwerking: het gaat alleen om strijd tegen mannen - waar dan ook!

Ontkent het karakter van de klassenmaatschappij.

Ik vind dat deze "pogingen" tot uitleg oppervlakkig zijn, uitgaande van vooroordelen en niet de werkelijke oorzaken blootleggen.

Dat kan alleen door historisch materialistisch onderzoek.

Degene, die zich voor het eerst de positie van de vrouw op basis van historisch en dialéktisch materialisme heeft blootgelegd, is - voorzover mij bekend - Fr. Engels geweest in zijn boek "Oorsprong van het gezin".

En ook al is het zo dat bepaalde voorspellingen niet precies zijn uitgekomen - zo zou de vrouw helemaal in het produktieproces worden opgenomen en het gezin door het kapitalisme worden vernietigd - de belangrijkste conclusies zijn nog steeds geldig.

Hij gaf aan dat de ondergeschikte positie van de vrouw het gevolg was van haar slechte economische en maatschappelijke positie. Zijn konklusie was dan ook dat slechts de toegang tot de maatschappelijke arbeid de vrouw opnieuw zelfstandigheid zou geven en haar afhankelijkheid van de man zou opheffen, niet alleen economisch, maar ook op andere gebieden. Van zijn mond is dan ook de uitspraak: "In het gezin is de man de bour-

gouis en de vrouw proletariër".

Wat belangrijk is, is dat hij ook is ingegaan op het verband tussen onderbouw(econ.positie) en bovenbouw.

De religie, taal, geschiedenis, moraal, sexuele normen, weerspiegelen de onderdrukte economische positie van de vrouw.

Natuurlijk is de analyse van Engels niet zo maar en direkt toe te passen op deze maatschappij. Het gaat erom deze analyse verder te ontwikkelen en daaruit konklusies voor deze tijd te trekken!

Wie dat o.s. doet is de marxistische antropoloog Jules de Leeuwe in zijn boek "De seksen sinds de steentijd."

Met nieuwe onderzoekingen ondersteunt hij de konklusies van Engels maar vult ze ook aan.

Op basis van onderzoek bij Pygmeeën in Afrika en een volk in Noord-Arnhemland (Australië) analyseert hij de positie van mannen als groep en vrouwen als groep in diverse mij-vormen.

Daarbij stelt hij: "niet het onderscheid tussen mannen en vrouwen is de meest bepalende faktor in de geschiedenis geweest, maar de ontwikkeling van de produktiekrachten en de positie, die mannen en vrouwen bij een bepaalde stand van de produktiekrachten kregen".

Globaal kan men het volgende stellen:

In de prehistorie leefden mensen in een soort stamverband.

De stam hield zich in leven door verzamelen en jagen.

De vrouwen legden zich toe op het verzamelen van plantaardig voedsel en kleine dieren. Mannen, vrouwen en kinderen namen deel aan de drijfjacht op grotere dieren.

Het verzamelen van voedsel bracht meer op dan de drijfjacht, waardoor de vrouwen een leidinggevende positie kregen. Ze genoten aanzien. Hun werk was van groot belang en hun functie (ook als moeder) werd hoog gewaardeerd. Door ontwikkeling van de jachttechniek (pijl en boog) kregen de mannen een belangrijker aandeel in de voedselvoorziening en drongen vrouwen (tijdelijk) terug. Men noemt dit de andokratische revolutie.

De vrouwen ontwikkelden zich later tot tuinbouwsters, waardoor ze opnieuw de belangrijkste inbreng kregen en de leiding over de maatschappij (de 2e gynokratische revolutie).

De 2de andokratische revolutie ontstond door de ontwikkeling van vee-teelt en de ontwikkeling van de slavernij. Beide gebieden waren in handen van mannen.

Gedurende de voorgaande periode leefden mannen en vrouwen in groepshuwelijken en later in paringsfamilies.

Een man had niet het bezit van een vrouw.

Seksueel verkeer was mogelijk tussen de leden van de groep en later tussen de leden van de paringsfamilies.

De positie van de vrouw was - al naar gelang de functie binnen de stam - gelijkwaardig aan die van de man.

De Leeuwe toont dit met tal van voorbeelden aan.

Hij laat zien dat in vele ritens en mythes (bovenbouw) de belangrijke positie van vrouwen naar voren komt. Zij is sterk (oermoeder), van groot belang, menstruatiebloed b.v. heeft een versterkende betekenis. In de taal eveneens (het woord mens is soms vrouwelijk).

Pas na de andokratische revolutie komt de vrouw in mythes naar voren als de boze heerseres, die verdreven moet worden.

Symbolen worden mannelijk.

Er was sprake van matrilineaats (opvolging via vrouwelijke lijn!), totdat de 2de andokratische revolutie daar een eind aan maakte.

- Toen door de ontwikkeling van de produktiekrachten het vormen van bezit mogelijk werd, ontstonden kleinere gezinseenheden, die een zelfstandiger bestaan konden vormen.

De patriarchale familie tekende zich af. De man aan het hoofd, de vrouw ondergeschikt aan hem, evenals de slaven.

Vrouwen werden steeds meer uit maatschappelijke en leidinggevende posities verdrongen. De produktie van vee, het beheer over de slaven, de grote jacht was in handen van de mannen als groep, ruil van produkten gebeurde o.i.v. mannen.

De Leeuwe toont met voorbeelden aan dat dit niet het gevolg was van een soort "natuurlijke" aanleg van mannen voor dergelijke bezigheden, maar van de verloren gegane economische positie van vrouwen.

De mogelijkheden om invloed uit te oefenen op het gebeuren werden voor haar steeds kleiner.

En steeds weer komt naar voren dat met een verandering van de basis ook de bovenbouw, de ideologie, verandert.

Niet rechtsstreeks en direkt - er blijven resten van de overleefde maatschappij in de ideologie achter - maar langzamerhand.

Zo vertelt de Leeuwe hoe de jachtrituelen langzamerhand een mannen-aangelegenheid wordt. Aanvankelijk komt de vrouw er nog in voor - b.v. als heerseres, die de mannen probeert te binden, maar wordt overwonnen.

(andokratische revolutie) - maar later wordt het vrouwen verboden eraan mee te doen en komen er zelfs geheime mannenbonden.

Hoe verder weg de gynokratische periode, hoe minder vrouwelijke symbolen. Het erfrecht volgt dan ook de vaderlijke lijn (patrilineaal).

Door de mogelijkheid bezit te verwerven, wordt het van belang dit bezit veilig te stellen - het wordt van belang dit binnen kleinere gezins-eenheden te doen en de manlijke kinderen zo op te voeden dat ze later - door werkzaamheden - het bezit goed kunnen beheren en vergroten.

De meisjes hoeven daar niet toe worden opgevoed - ze kunnen immers toch niet aan het belangrijkste deel van de produktie en ruil meedoen! Ze moeten goede verzorgsters worden, moeder en minnares.

Hun uiterlijk is van belang, maar ook hun ondergeschiktheid om een goede partij te worden is van belang en zo de status van de familie en (door huwen) het bezit te vergroten.

De ondergeschiktheid geldt op alle gebied.

Het gezag van de man (ook op sexueel gebied) is bepalend en gaat vaak gepaard met ontkenning van de vrouwelijke sexualiteit en zelfs verminking (weghalen clitoris).

Met de vorming van het bezit wordt de kiem gelegd voor een andere in de geschiedenis doorslaggevende, splitsing nl. in de bezittende en niet-bezittende klasse.

Vrouwen van de niet-bezittende klasse komen daardoor in een dubbele onderdrukking - door de mannen als groep en door de bezittende klasse. Voor haar is totale bevrijding slechts mogelijk door de opheffing van klassen en de opheffing van de - zoals we het ook wel noemen - patriarchale onderdrukking.

Dit uitgangspunt is in onze maatschappij ook nu nog geldig.

Het zou interessant zijn de ontwikkeling van de diverse mij'en eens diepgaand te bespreken en te zien welke rol de vrouw daarin speelde, maar dat zou te ver gaan en bovendien heel veel studie vergen.

Daarom wil ik dat in vogelvlucht doen op het gevaar af dat het wat rechtlijnig overkomt. In werkelijkheid is er natuurlijk sprake geweest van een ongelijkmatige ontwikkeling.

Het verschil in positie tussen man en vrouw verscherpte zich in de slavenhoudersmij. (plm. 200 v jrt - 406 n jrt).

De economische positie van de vrouw was inmiddels zo verslechterd dat zij in de patriarchale familie - die nu definitief vorm kreeg - geheel ondergeschikt aan haar man werd en alleen van belang was ter verhoging van zijn status en voor zijn nageslacht.

De patriarch stond in aanzien, zijn vrouw veel minder.

Ongetwijfeld zal toen al gezegd zijn dat de vrouw van nature niet geschikt was voor zaken en te gevoelig was voor een rationeel gesprek. Maar "menschenheugenis" rijkt niet ver gezien het feit dat de gynokratie enkele eeuwen achter de rug was.

En ongetwijfeld zullen veel vrouwen gedacht hebben dat dit oordeel

klopte. In de praktijk konden ze het tegendeel toch niet bewijzen!

In de klassenmaatschappij zijn echter altijd 2 normen.

Eén voor de heersende - en één voor de onderdrukte klasse.

Zo waren slavinnen niet te gevoelig om hard te werken, verkocht, gedood en - desnoods met geweld - door de patriarch sexueel misbruikt te worden.

Een slavin was een waar en daarom minder waard dan een slaaf. Ze kon immers zwanger worden!

Van een gezin kon je onder slaven nauwelijks spreken - zie verhalen over neger-slaven in Amerika - maar onder hen heerste naast gelijkwaardigheid, omdat niemand meer had dan zijn/haar arbeidskracht, ook onderscheid tussen mannen en vrouwen. De vrouwen zorgden voor de kinderen en het huishouden - naast haar andere werk - de man had de leiding over haar en de kinderen, voorzover de slavenhouder dat tenminste toestond. Gezinnen werden immers wel door verkoop uit elkaar gehaald.

In de feodale mij. hadden de lijfeigenen - vaak voormalige slaven - en horigen het niet veel beter.

Ze waren afhankelijk van de grond van de heer en konden ze de pacht niet betalen, dan vervielen ze tot rondtrekkende bezitslozen.

Onder hen vormde zich het monogame gezin o.l.v. de man.

Ook hier had de vrouw een dubbele dagtaak.

Anders was de positie van de adellijke samens, die niets produceerden en als vrijetijdsliefde slechts diende ter verhoging van de status van de heer en voortbrenging van het nageslacht.

Ook zij was ondergeschikt aan haar man in alle opzichten.

Ook op sexueel gebied, getuige de kuisheidsgordels, die de heren aanlegden als ze op Kruistocht gingen.

De heer zelf had ook op dat gebied alle vrijheid, b.v. het recht van de eerste nacht bij het huwelijk van horigen of lijfeigenen.

Verder was het heel normaal dat honderden berooide prostituees de kruisvaarders en legers vergezelden. De enige mogelijkheid voor hen om in leven te kunnen blijven.

De geestelijkheid beschouwden vrouwen als tweederangs wezens, getuige het feit dat er serieus werd gedebatteerd (zeker als het over de armen ging) over de vraag of de vrouw wel een ziel had.

Ondertussen maakten ze wel gebruik van de prostituees e.d. zoals blijkt uit de vele verhalen uit die tijd (Decamerone, Canterbury Tales).

Bij de opkomst van de steden en handel vormden zich ambachtslieden, die zich organiseerden in gilden. Dit ter bescherming van het beroep en ter beperking van concurrentie. Van nu af aan werd er niet rechtstreeks voor een gemeenschap geproduceerd, maar voor de markt. Vrouwen hadden

slechts toegang tot enkele gilden, zoals b.v. de brouwerij, het timmer-
vak, de meubelmakerij e.d. In de huisnijverheid, die daarnaast bleef
bestaan, bleef het gezin inclusief de vrouw nog als produktieve een-
heid optreden.

Doordat de gilden slechts beperkt toegankelijk waren, konden de
vrouwen een aantal beroepen niet meer uitoefenen.

De heersende ideologie richtte zich tegen vrouwen, die dat nog pro-
beerden. Natuurgeneeskundigen, kruidenverzamelaarsters b.v. werden
tot heksen verklaard.

Ook de wetenschap werd steeds meer het terrein van de mannen en voor
de vrouw werd het niet alleen ook op dit gebied moeilijk gemaakt,
maar het werd haar zelfs verboden!

Dat vormde de basis voor een enorme achterstand, die vrouwen in de loop
der eeuwen zouden oplopen op dat gebied. Slechts in het klooster
was voor de vrouw nog een mogelijkheid om een beroep te leren en in
sommige boeken wordt de Orde van Begijntjes - een religieuze orde -
dan ook tot de vrouwenbeweging van de Middeleeuwen bestempeld.

In boerengezinnen, onder rondtrekkende proletariërs, in de huisnijver-
heid behield de vrouw nog haar rol als medeproducente. Overigens met
alle ellende van dien.

Alleen in de betere standen - bij de kooplui - werd de vrouw geïsoleerd
van het bedrijf en viel ze terug op het oude adellijke ideaal van de
vrijetijdsdame.

Door de opkomst van de manufaktur - ambachtsplaatsen in eigendom van
een kapitalist - werd de ambachtelijke produktie ondermijnd.

Hebben we gezien dat vrouwen nog in de gilden in de brouwerij, meubel-
makerij e.d. mee konden doen, bij de opkomst van fabrieksmatige pro-
duktie wordt - in elk geval de beheersing van het produktieproces -
meer en meer een mannenaangelegenheid.

Bovendien ontstaat er een scheiding tussen produktie en reproductie.
Onder reproductie wordt verstaan het krijgen en verzorgen van kinderen,
onderwijs, huishouding, het onderhouden van relaties, kortom alles wat
nodig is voor de instandhouding van de arbeidskracht voor nu en in de
toekomst.

De taak van de vrouw komt vnl. bij het gezin te liggen, hoewel de
proletarische vrouw daarnaast ook nog eens zwaar en laag betaald werk
buitenshuis moet doen.

Juist haar positie van moeder en verzorgster wordt door de kapitalist
uitgebuit om haar minder te betalen en eerde te ontslaan. Geen wonder
dat de prostitutie - soms voor vrouwen de enige mogelijkheid om in
leven te blijven - welig tierde.

In het doelgerichte produktieproces van het verder ontwikkelde kapita-

lisme is geen plaats voor persoonlijke gevoelens, gezinsverantwoordelijkheden, onderlinge kontakten enz.

De proletarische vrouw moest dan ook nog vaak de gevolgen van de fabrieksarbeid bij haarzelf, haar man en kinderen opvangen. Zij werd daartoe opgevoed. Van haar man werd dat niet verwacht.

Het spreekt voor zich dat deze arbeid rampzalige gevolgen had voor het proletarische gezin en met name voor de vrouw. Uit diverse rapporten uit de vorige eeuw (m.n. Engeland) blijkt de doffe ellende van het aangroeiend leger proletariërs.

Notabene werden in deze rapporten de sterftecijfers van de kinderen dan ook nog geweten aan verwaarlozing door de moeder, die buitenshuis aan het werk was.

Praktijk was dat er in feite geen privé-leven overbleef door de lange en ongezonde arbeidsdagen. Vrouwen baarden kinderen soms in de fabriek en moesten 24 uur later weer aan het werk.

De proletarische mannen en vrouwen kwamen echter in verzet.

Eerst door het kapotslaan van machines. Later door het georganiseerd stellen van eisen als verkorting van de arbeidsdag, hogere lonen, afschaffing kinderarbeid enz.

De vrouwen van de kapitalisten hadden een heel ander leven. Ook zij waren ondergeschikt aan de man, hadden geen bezit, maar waren bovendien uitgesloten van het produktieproces. Dus hielden zij zich bezig met liefdadigheid, het oprichten van weeshuizen, verenigingen ter bevordering van de zedelijkheid om de proletarische vrouwen af te houden van prostitutie en hen te leren goede huismoeders te worden.

De kerk deed er meestal een schepje bovenop en praatte de vrouwen schuldgevoelens aan. Aan de materiële voorwaarden werd geen aandacht geschonken.

Toen Engels dan ook, in die tijd de "Oorsprong van het Gezin" schreef, kon hij terecht stellen dat het kapitalisme het gezin vernietigde en de vrouw volledig zou opnemen in het arbeidsproces, hetgeen dan weer de voorwaarde zou zijn voor de opheffing van de patriarchale onderdrukking. De vrouw kwam immers zelfstandig tegenover het kapitalisme te staan.

Het bleek anders te gaan, maar daar kom ik nog op.

Wat van belang is, is het ontstaan van de eerste burgerlijke vrouwenbeweging aan het eind van de vorige eeuw. Vooral de ongehuwde vrouwen, die toen door arbeid in hun levensonderhoud moesten voorzien, wensten toegang tot het onderwijs, kiesrecht, staats- en gemeenteambten, beheer over vermogen.

Aletta Jacobds is een bekende voorvechtster.

Zij doorbrak het verbod voor vrouwen om aan een Universiteit te studeren, maar nog tientallen jaren lang zouden op de Universiteit en in velerlei beroepen (advokaten, rechters, notarissen e.d. vrouwen ge-discrimineerd blijven. Vrouwelijke rechters werden tot na WO II niet toegelaten.

De eis voor dameskiesrecht was een belangrijke eis van de burgerlijke vrouwenbeweging.

De proletarische vrouwenbeweging richtte haar verzet allereerst op de kapitalistische uitbuiting als zodanig. Het kwam er in de eerste plaats op aan te overleven en dus te strijden tegen loondruk en verpaupering. Vrouwen en kinderen werden het meest uitgeknepen. Zo werd hun arbeid in de venen b.v. beschouwd als een verhoging van de produktie van de man! Zij kregen dan ook geen loon.

De eerste vrouwenstakingen waren in de Maastrichtse industrie, in de Venen bij Appelscha (1890) en in de vlasspinnerij te Groningen. Alle tegen loondruk. Later in 1895 richtte de proletarische vrouwenbeweging zich ook op het verkrijgen van kiesrecht voor alle vrouwen - en gelijk loon voor gelijk werk -.

In de strijd daarvoor ontstonden echter problemen.

Een deel van de arbeidersbeweging m.n. de sociaal democraten, waaronder Troelstra- vond dat de vrouwen in de eerste plaats naast de mannen moesten staan in de strijd voor algemeen mannenkiesrecht.

De revolutionaire vrouwen, w.o. de communiste Clara Zetkin, beschuldigde de sociaaldemocraten van opportunisme, door de eis van het algemeen kiesrecht voor mannen en vrouwen te laten vallen.

Maar ook de burgerlijke vrouwenbeweging werd door haar bekritiseerd, omdat deze de arbeidersvrouwen niet ondersteunde en slechts streed voor het beperkte dameskiesrecht.

De arbeidersvrouwen, die zich wilden organiseren, hadden het ook in de vakbeweging niet makkelijk.

Veel mannen vonden dat geen aangelegenheid voor vrouwen en ze werden pas na de strijd en discussie geaccepteerd. (vgl. de film "Het zout der Aarde").

In de 30er jaren met zijn grote werkloosheid, zijn het de vrouwen die het eerst worden ontslagen. De regering neemt maatregelen om gehuwde vrouwen te weren uit staats- en gemeenteambten, maar als landarbeidsters en dienstbodes mochten ze zich, tegen een hongerloontje, blijven uitsloven. Het kostwinnersbegrip vierde hoogtij, slechts een ondersteunende uitkering per gezin, maakte vrouwen nog afhankelijker van mannen en dompelde velen in diepe armoede.

De perfectionering van de kapitalistische uitbuiting en onderdrukking van vrouwen, wordt bereikt onder het facisme.

Ook vrouwen zijn het slachtoffer van de wrede en gewelddadige theorie en praktijk.

Vrouwen horen in de keuken, kinderen te baren en op te voeden, kerk en staat te gehoorzamen en zichzelf weg te cijferen.

Het officiële beeld dat het facisme toestaat, is dat van de man als soldaat en de vrouw als moeder en verzorgster.

In dat beeld hoort maar één seksuele norm, de heteroseksuele.

Homofielen en lesbiennes worden dan ook, evenals de Joden, verzetsmensen, zigeuners enz. opgepakt en in concentratiekampen geworpen.

Veel vrouwen nemen deel aan het verzet als koerierster, spionne, maar ook in de gewapende strijd. Hannie Schaft is, speciaal voor vrouwen, het voorbeeld daarvan.

Deze vrouwen en vrouwen, die alleen achterbleven, voor de kinderen moesten zorgen, voedseltochten maakten, verkregen - zij het onder elendige omstandigheden - een groot stuk zelfstandigheid en hun werk werd vaak hoog gewaardeerd.

Na het einde van de oorlog echter werden de vrouwen w.s.m. weer teruggestuurd naar huis.

Het land moest worden opgebouwd, er heerste werkloosheid onder de mannen en dus moesten de vrouwen weer een stapje terug doen.

Uiteraard ging dat gepaard met de ideologie van de "natuurlijke" rol van de vrouw als moeder en verzorgster.

Die vrouwen, die ongehuwd, weduwe of gescheiden waren en voor hun levensonderhoud waren aangewezen op de arbeidsmarkt, evenals de vrouwen, die moesten werken om het gezinsinkomen aan te vullen, hadden een zwaar bestaan.

Nauwelijks voorzieningen, dubbele belasting, ongelijk beloning, bij gebrek aan goede anti-conceptiemiddelen ongewenste zwangerschappen en een op de man gerichte ideologie, maakte het voor vrouwen moeilijk om aan zichzelf en haar eigen positie toe te komen.

Voor het merendeel der vrouwen was het werken en sloven en nauwelijks gelegenheid voor ontspanning en scholing.

Veel werd gedaan om het land uit de oorlog te laten herrijzen en de kinderen een betere toekomst te geven.

Van groot belang is de ontwikkeling van de anti-conceptiemiddelen geweest, de toegenomen scholing van vrouwen en de produktie van huishoudelijke apparatuur.

Toen er in de 60er jaren een hoogconjunctuur ontstond en er een tekort aan arbeidskrachten was, werden vrouwen plotseling opgeroepen het huis te verlaten, de fabrieken en kantoren in te trekken.

Bedrijfsreches bleken toen wel mogelijk, ja zelfs werd er door de werkgevers voor rijkende winkels gezorgd, zodat de werkende vrouwen, de huishouding bleef in eerste instantie haar verantwoordelijkheid, in de pauze hun boodschappen konden doen.

Het bewustzijn van vrouwen over haar ongelijke benadeling en ondergeschikte positie groeide.

Dolle Mina werd opgericht en kwam met de sprekende leus "Baas in eigen buik".

De vrouwen in de studentenbeweging ontdekten alleen voor koffie, stencilen en als "stuk" te fungeren, en er ontstond ook onder hen beweging; vrouwengroepen werden opgericht.

Bij Optilon in Nieuw-Buinen werd in 1973 door vrouwen actie gevoerd voor gelijk loon en gelijkwaardig werk.

Werkgevers en vakbonden riepen dat het niet mogelijk was.

"De koek is nu eenmaal niet groter", kregen de vrouwen te horen.

Veel van de mannen ondersteunden de actie.

Zo vertellen vrouwen, dat mannen 's nachts snert srveerden en alleen een enkeling bleef volhouden dat vrouwen in het gezin horen en zeker geen actie mogen voeren.

De C.P.N. steunde de actie vanaf het begin in woord en daad.

De vrouwenbeweging stelt terecht dat aan de levenssfeer van vrouwen - de reproductie - nauwelijks aandacht is besteed, ook niet door de arbeidersbeweging.

Onder invloed van vrouwenstudies verandert dit nu wat, maar ook de Marxistische theorie zal zich daar nog verder op moeten ontwikkelen. Want dat er in het leven van vrouwen gedurende de afgelopen 30 jaren veel is veranderd, staat buiten kijf.

- Voor de oorlog leefden nog velen op het platteland met grootouders, tantes, ooms in de buurt. Bejaarden werden verzorgd door de vrouw.
- Door de industrialisatie zijn veel families uit elkaar getrokken en de werkers genoodzaakt mobiel te zijn.

De kleine gezinnen, ieder geïsoleerd in hun flat, zijn het gevolg daarvan. Vooral voor de vrouw heeft dit vaak grote gevolgen. En dan met name voor de niet-buitenshuis werkende vrouw. De kinderen zijn vroeg he huis uit, ouders wonen ver weg of zijn in het bejaardentehuis, het koken en schoonmaken neemt ook niet de hele dag meer in beslag en dan begint de leegheid, het zich nutteloos voelen.

Immers de vrouw is afgesloten van het productieproces en de functie van verzorgster is versmald tot slechts een klein deel van haar leven. Wat zwaarder voor haar is geworden is de psychische belasting.

De man brengt al zijn problemen van werk en maatschappij in huis en verwacht opvang van zijn vrouw.

"Ze heeft immers toch niets te doen" wordt weleens gezegd!

Alcoholisme, overspannenheid, echtscheidingen vormen de getuigen van de problemen, die zich bij veel vrouwen voordoen.

En die worden groter, nu de crisis op het gezin wordt afgewenteld.

Veel vrouwen willen werken, maar de gelegenheid is er niet, werken om zichzelf te ontplooiën, maar ook, om onafhankelijk te zijn.

Met de toenemende crisis worden vrouwen opnieuw uitgestoten uit het productieproces.

De ideologie van het gezin keert terug, het gezinsinkomen wordt door van Agt, maar ook door van der Doef-P.v.d.A., een goed beginsel genoemd, maar het bewustzijn van vrouwen is zo groot, vaak in allerlei vormen verbonden aan de vrouwenbeweging, dat het verzet hiertegen steeds groter wordt.

Dat de ontwikkeling van het kapitalisme in Nederland heeft geleid tot een geringe deelname van vrouwen aan het productieproces, heeft natuurlijk zijn oorzaken.

Enerzijds de ontwikkeling van de arbeidsmarkt en het feit dat de lonen na W.O.2 een bepaald peil bereikten en een deel van de vrouwen daardoor niet meer hoefden te werken-

anderzijds doordat de sterke christelijke ideologie, met de nadruk op het gezin, de vrouw ook thuishield.

Toch werd dat indertijd niet altijd als een achteruitgang gezien.

De trotse uitdrukking "mijn vrouw hoeft niet meer te werken" geeft duidelijk weer dat een stukje ellende verdween.

Maar de dialektiek werkt ook hier. Want door de uitsluiting van het productieproces wordt de vrouw afhankelijk van de man in alle opzichten

Vooraf in de tijd dat er geen bijstand was, was het voor haar onmogelijk weg te gaan zonder in grote armoede te vervallen.

Vandaar de treurige toestanden waarin sommige vrouwen hebben moeten leven (en soms nog!) en het slachtoffer werden van mishandeling, verkrachting, e.d. begaan door een man, die vaak zelf weer het slachtoffer is van het kapitalistische systeem, maar daaromnog geen vrijkaart heeft voor dit soort daden.

De patriarchale ideologie van m.n. pornografie, maar ook reclame, opvoeding e.d.- versterken hemechter in zijn houding.

En terecht wordt door de vrouwenbeweging blootgelgd hoe deze ideologie onderdrukking in stand houdt.

Ik zeg niet dat dit geldt voor alle mannen, natuurlijk zijn er mannen en vrouwen, die de zaken eerlijk verdelen en kameraadschappelijk met elkaar om gaan. Ze hebben immers gemeenschappelijk belangen bij werk, beloning en vrede.

Maar als het mis is tussen hen is het vooral de vrouw, die het slachtoffer wordt.

Dat bewijzen de "Blijf van m'n lijf" huizen en de vele vrouwen, die zich onder doktersbehandeling moeten stellen, omdat ze weer eens "van de trap" zijn gevallen.

Zij heeft dikwijls geen opleiding, geen werk, geen ervaring en niet geleerd zich te verdedigen tegen mishandeling.

Vanuit dat licht gezien moet een ideologie, die dat in stand houdt, zoals bepaalde wetgeving, pornografie, reclame e.d. met felheid worden bestreden.

Maar het zich daartoe beberken zou onvoldoende zijn en de ware oorzaken niet aantasten.

Voor een werkelijke bevrijding zijn materiele voorwaarden nodig ter versterking van de positie van de vrouw en het streven naar een socialistische maatschappij, die is georganiseerd op de werkelijke belangen en behoeftes van mannen en vrouwen.

Iedere beweging, die dat niet doet, tast de werkelijke basis van vrouwenonderdrukking in deze klassenrij. niet aan.

En een strijd die zich alleen beperkt tot de materiele voorwaarden en niet de onderdrukkende ideologie bestrijdt, houdt ook die onderdrukking in stand.

Het marxisme heeft de economische oorzaak van de onderdrukking blootgelegd, maar de ideologie daarbij niet vergeten.

Het verband daartussen wordt o.a. gelegd in een gesprek van Lenin met Clara Zetkin in 1920.

In dit gesprek legde hij de nadruk op de organisatie van vrouwen, voor hun economische positie, de organisatie van werkende vrouwen e.d..

Maar ook het opzijzetten van alle onderdrukkende wetgeving en moraal.

Voor de communistiese partij zag hij naast de taak om vrouwen politiek te organiseren, ook de taak op te treden tegen alle vooroordelen tegen vrouwen en patriachale onderdrukking.

Hoewel er sedertdien veel is veranderd - over de waarde en inhoud van huishoudelijke arbeid wordt heel anders gedacht dan Lenin dat doet- en ondanks het groeiend bewustzijn en beweging onder de vrouwen, is het volgende citaat toch nog heel actueel:

"Jammer genoeg zou men tegen heel wat van onze kameraden nog kunnen zeggen:

" Krab een communist af en je vindt een Filister".

Er moet natuurlijk worden afgekrabt op de gevoelige plek - in zijn psyche ten opzichte van de vrouw. Bestaat er een veelzeggender bewijs dan het feit dat de mannen rustig toekijken hoe de vrouwen zich afbeulen met gering werk, eentonig, vervelend en krachten en tijd opslorpend als het is in de huishouding; hoe zij toekijken hoe hun horizon steeds enger wordt, hun geest vertroebeld, hoe hun harteklop verflaunt en de wil zwakker wordt?

Ik heb het natuurlijk niet over de burgerdames, die zich van alle huiswerk afmaken, inclusief het verzorgen van kinderen, door het aan personeel over te laten. Wat ik zeg slaat op de overgrote meerderheid van vrouwen, onder meer ook op vrouwen van arbeiders, zelfs wanneer die vrouwen de hele dag op de fabriek doorbrengen en zelf de kost verdienen.

Er zijn maar heel weinig mannen, zelfs onder proletariërs, die er bij stilstaan in welke mate zij de lasten en de zorgen van de vrouw zouden kunnen verlichten of die zelfs helemaal van haar schouders zouden kunnen lichten, als zij haar maar wilden helpen bij dat "vrouwenwerk".

Maar nee, dat is immers tegen "het recht en waardigheid" van de man in. Hij eist voor zichzelf rust en comfort. Het huiselijke leven van de vrouw is een dagelijkse opoffering van zichzelf aan duizenden minuscule kleinigheden. Het oude heersersrecht van de man blijft in verhulde vorm voortbestaan.

Objectief gezien neemt zijn slavin daarvoor wraak- ook in verhulde vorm; de achterlijkheid van de vrouw en het ontbreken van begrip voor de revolutionaire idealen van de man verzwakken zijn monterheid en vastberadenheid voor de strijd.

Dat zijn die kleine wormen, die onmerkbaar en langzaam maar zeker aanvreten en ondermijnen. Ik ken het leven van de arbeiders- en niet alleen maar uit boeken. Ons communistische werk onder de massa's van de vrouwen en ons politieke werk omvatten een aanzienlijk stuk opvoedend werk onder de mannen.

Wij moeten het oude slavenhoudersstandpunt tot aan de kleinste wortels uitrukken. Zowel in de partij als onder de massa's."

uit: Lenin over de emancipatie van de vrouw.

Blz. 104.

WERKGELEGENHEID EN LOËNEN

Wij zitten hier vandaag niet voor niks, omdat vrouwen nog steeds heel wat extra tijd strijd te voeren hebben.

En dat alleen omdat ze vrouw is.

Hoewel voor de meesten van ons de tijd grotendeels voorbij is dat wij sowieso als dom en onverstandig werden bekeken.

Dat neemt niet weg dat vrouwen nog steeds extra voor hun rechten moeten vechten.

Vrouwenwerk wordt nog steeds te laag betaald.

Over ons eigen lichaam wil de regering ons niet laten beslissen. De getrouwde vrouwen hebben nog steeds geen recht op BKR en/of WWV. Als het om werk en promotiekansen gaat, geeft de baas vaak geen thuis.

Dank zij de vrouwenstrijd wordt bij steeds meer vrouwen duidelijk dat de vrouw niet moet afwachten wat een ander over haar beslist, maar dat zij zelf moet bepalen hoe ze wil leven.

Vanuit dit bewust-zijn zijn een 15-tal vrouwen 3 jaar geleden bij elkaar gekomen en hebben het Vrouwenkomitee voor de werkgelegenheid opgericht.

Dit naar aanleiding van de dreigende kartonsanering.

Het bleek al gauw dat veel vrouwen zich door onze konkrete daden voelden aangetrokken.

En wat hebben we wel niet alle maal gedaan?

Een picket-line tegen den Uyl; bijwonen vakbondsvergadering over sanering; bezoek directeur Union; handtekeningenactie naar Provinciaal Bestuur toe; manifestatie met o.a. Rotterdamse vrouwen; Brox bij de AVEBE ontvangen.

En dank zij al deze akties groeide ons komitee als kool.

De reacties die we van mannen krijgen zijn erg kameraadschappelijk, terwijl b.v. de directeur en een vakbondsbestuurder, toen het om de Union ging, er tegen waren dat wij als vrouwen-komitee ons bemoeiden met de werkgelegenheid.

Wij als vrouwenkomitee trekken dan ook de konklusie dat de vrouwenstrijd niet los te zien is van de klassenstrijd. Arbeidersvrouwen hebben andere belangen in dezen dan de vrouwen b.v. de grote ondernemers.

Arbeidersvrouwen en mannen hebben elkaar nodig, want zij hebben dezelfde belangen.

Willen wij als vrouw echt mee doen, dan is er meer kinderopvang nodig, meer en beter werk en een goede beloning.

Als deze zaken vergeten worden en de vrouwen-strijd zich alleen toespitst op sexismen en rollenpatronen, dan is in ieder geval voor arbeidersvrouwen emancipatie een wassen neus.

De mogelijkheid voor een rolwisseling is zonder praktische voorwaarden als b.v. financiën en fatsoenlijk werk niet mogelijk.

Een vrouw is niemands knecht, maar een zelfstandig mens.

Als individu heeft zij ook de plicht mee te werken aan een leefbare maatschappij.

Als ze die plicht ziet, dan heeft zij ook het recht om haar ik op te eisen.

Een vrouw kan het beste met haar gezin voorhebben; een goede verzorging van eten en drinken en een schoon huis is daarbij belangrijk, maar het is geen garantie voor een goede toekomst.

Nu wij zien dat Defensie van plan is om in onze regio NAVO-depots te plaatsen, kunnen we ons niet afzijdig houden onder het mom dat dit geen vrouwenstrijd is.

Ze willen Groningen ontvolken, maar dat lukt ze zomaar niet; overal in de provincie zijn actie-komitees opgericht tegen de NAVO-depots, waar ook veel vrouwen actief in zijn.

Strijd voor de vrede en werkgelegenheid voor vrouw en man heeft nieuwe lagen van de vrouwelijke bevolking de kans zich aan te sluiten bij de strijd voor een betere wereld.

De mogelijkheden voor werkende vrouwen wordt steeds minder.

Zij zullen dan ook samen moeten strijden om hun rechten, die nog voor de vrouw, noch voor de man niet gerealiseerd zijn.

Zij willen en zullen dit realiseren door kameraadschappelijk elkaar te steunen in de lange strijd naar de gelijkberechtiging.

Het Aktiekomitee Schoonmaakpersoneel is zo'n drie jaar geleden opgericht. In die drie jaar heeft ze zich met verschillende zaken beziggehouden en verscheidende succesvolle acties gevoerd.

De hoofdaandacht heeft echter steeds gelegen op verbetering van de positie van met name vrouwelijke part-time werkend schoonmaakpersoneel.

Eén van de eerste acties was er één tegen het schoonmaakbedrijf Centrum, die minder dan het CAO-loon betaalde.

Dat schoonmaakbedrijf moest natuurlijk door de knieën en moest zelfs het achterstallige loon uitbetalen, wat voor veel vrouwen een bedrag van f 400,-- á f 500,-- betekende!

Vorig jaar heeft de Projektgroep Vrouwenarbeid van het Sociologisch Instituut een onderzoek gedaan naar de arbeidspositie van part-time werkende schoonmaaksters.

Dit heeft ge resulteerd in een zwartboek.

Op dit moment zijn we, naast het werken met het zwartboek, wat overigens erg goed gaat, bezig met een actie bij de Universiteit.

Het College van Bestuur heeft nl. in de voorlopige begroting voor 1981 (deze begroting moet nog definitief goedgekeurd worden) een bezuiniging van ruim één miljoen op het schoonmaakwerk voorgesteld.

Wanneer deze bezuinigingen doorgaan, heeft dat natuurlijk direkte gevolgen voor het personeel: er zullen waarschijnlijk ontslagen vallen, er zal werkverzwaring plaats vinden etc.

We hebben al ondersteuning gekregen van een aantal fakulteiten, te weten: sociologie, rechten en filosofie. Er zullen er ongetwijfeld nog meer volgen.

Het aktiekomitee heeft wel met een aantal problemen te kampen.

Problemen die direkt te maken hebben met het soort werk en het feit dat het m.n. vrouwen zijn die dit werk doen.

Er wordt vaak gezegd: och, die vrouwen werken toch maar voor de luxe; zelfs de vakbond huldigt het standpunt dat het maar een bijverdienste is, maar niets is minder waar: het overgrote deel van de vrouwen werkt uit bittere noodzaak: het geld is gewoon nodig.

En dan nog, al zouden de vrouwen voor de "luxe" werken; elke vrouw heeft recht op werk en dan is het zeer onterecht, zeker ook van de vakbond, om te zeggen dat vrouwen voor de luxe werken en dat het daarom ook niet zo noodzakelijk is om voor deze vrouwen op te treden.

Het schoonmaakwerk wordt s' avonds gedaan, zo tussen 5 en 8 uur.

Dat levert voor ons grote problemen op, nl. hoe bereik je de vrouwen?

Ook de vrouwen van het aktiekomitee werken bijna allemaal s' avonds.

Dat betekent dat we maar heel beperkt kunnen werken met verspreiden van manifesten.

Dat is erg jammer; want het is gebleken dat het erg goed werkt om aan de hand van zo'n manifest in gesprek te raken met schoonmaaksters. De ervaring is dat iedereen het eens is met de eisen die we gesteld hebben en dat er bijna overal problemen zijn.

De belangrijkste eisen zijn:

- verhoging van het uurloon tot f 14,--
- afschaffing van de twee wachtdagen bij ziekte
- bij ziekte direkte vervanging of extra geld erbij
- volledige loonstrookjes en jaaropgave
- werkkleding- en reiskostenvergoeding
- een arbeidsovereenkomst waarop vermeld het aantal uren en het loon.

Een stap verder is dan de vrouwen naar de vergadering te krijgen.

Dat is niet zo eenvoudig als het lijkt: de vrouwen hebben op hun werk vaak met enorme intimidatie van de bazen te maken.

Twee actieve vrouwen van het aktiekomitee b.v. worden tegenover nieuwe collega's afgeschilderd als oproerkraaiers, waar je maar beter niet mee om kunt gaan.

Weer andere vrouwen mogen geen enkel foutje maken of ze liggen eruit. Zo zijn er nog vele andere voorbeelden te noemen.

Wat ook meespeelt is de grote onwetendheid over de rechten die de vrouwen hebben.

Het komt vaak voor dat de bazen zeggen: de CAO, neen, die geldt niet voor partitime-werksters; veel vrouwen nemen dat dan voor waar aan.

Wij moeten dus in gesprek met andere schoonmaaksters duidelijk maken wat hun rechten zijn en verder dat ze zich niet door intimidatie af moeten laten schrikken.

Dat is niet eenvoudig.

Maar toch komen er de laatste tijd nieuwe mensen bij het aktiekomitee. Wanneer vrouwen eenmaal in het aktiekomitee zitten, komen soms andere problemen om de hoek kijken.

Ze hebben door in het aktiekomitee te gaan zitten de stap gemaakt om op te komen voor hun eigen positie; ze zijn zich er bewust van geworden.

Voor de meeste vrouwen is het de eerste keer dat ze op zo'n manier voor zichzelf opkomen en denken verdomme, ik word ook veel te laag uitbetaald en moet me rot zweten voor die baas, dat is ook te gek.

Het betekent dat vrouwen nu s' avonds na hun werk niet altijd naar huis gaan, maar naar vergaderingen van het aktiekomitee.

Dat kan soms tot veel moeilijkheden leiden thuis en in het ergste geval, we hebben dat één keer meegemaakt, bleef de vrouw weg omdat haar man het niet goed vond.

Maar over het algemeen valt het wel mee.

Toch zie je een gunstige ontwikkeling; we pakken steeds meer dingen aan;

zaken als de bezetting van de Union, maar ook het Volkskongres, akties tegen de hoge woonlasten etc. hebben onze volle aandacht.

We ondersteunen deze akties dan ook vaak aktief.

Ook in andere plaatsen beginnen aktiekomitees van de grond te komen; zo zijn er in Hoogeveen kortgeleden 20 á 30 vrouwen bijeen geweest om hun slechte arbeidssituatie te bepraten.

SOCIALE UITKERINGEN

Vrouwen in de Bijstand zijn vrouwelijke hoofden van éénoudergezinnen, die voor wat betreft het onderhoud van haarzelf en haar kinderen, afhankelijk zijn van een Bijstandsuitkering.

In deze situatie komen de meeste gescheiden vrouwen en ongehuwde moeders terecht.

Het is in ons maatschappelijk stelsel niet verwonderlijk dat het juist vrouwelijke gezinshoofden zijn, die in de Bijstand terecht komen. Immers, de heersende ideologie dat de vrouw thuis hoort in het gezin als moeder en verzorgster heeft tot gevolg dat zij niet opgeleid is voor een plaats op de arbeidsmarkt, dat goede maatschappelijke voorzieningen op het gebied van verzorgende en huishoudelijke taken ontbreken en zij in principe afhankelijk is van het inkomen van de man.

Hoezeer deze ideologie doorspeelt in de Bijstandswet, een wet die in beginsel gescheiden vrouwen de mogelijkheid biedt onafhankelijk van ex-man of familie te leven, blijkt wel uit het voorbeeld van Bettie van Steenis. Niet het ontplooiën van eigen mogelijkheden in opleiding of werk, maar een nieuw huwelijk, of, zoals dat heet, een economische eenheid wordt gezien als zo ongeveer de enige mogelijkheid om weer uit de Bijstand te komen.

Bettie van Steenis

Een bijstandsmoeder met 5 kinderen. Na haar scheiding heeft zij een tijdje samengewoond met een vriend. Uit deze relatie zijn twee van de vijf kinderen. De beëindiging van deze relatie betekende niet dat alle kontakten verbroken werden. Haar ex-vriend bezoekt regelmatig de kinderen en kan bijvoorbeeld in het geval van ziekte een beroep op Bettie doen. Bettie is één van de die vele (gescheiden) vrouwen, die gekozen hebben voor financiële onafhankelijkheid, voor een eigen inkomen.

De Sociale Dienst van Nieuw Lekkerland was het hier echter niet mee eens. In oktober 1980 werd Bettie's bijstandsuitkering stopgezet, omdat de Sociale Dienst vond dat zij zich wel kon laten onderhouden door haar ex-vriend.

Bettie zit inmiddels zonder telefoon, zonder verwarming en verlichting en eet bij een vriendin. Voor de Sociale Dienst is dit echter geen aanleiding om haar geld te geven. De gemeente blijft van mening dat, als zij dan al geen geld van haar ex-vriend heeft aangenomen, er toch niets op tegen is om dat wel te doen.

Inmiddels krijgt Bettie "welwillende" heren uit het dorp aan de deur, die een beroep doen op haar gastvrijheid, omdat zij weten dat zij geld nodig heeft.

De situatie van Bijstandmoeders is in feite aan te geven met een paar woorden: geïsoleerd, verpauperd, zonder perspectief en vogelvrij.

Geïsoleerd door de 24-uur per dag durende zorg voor haar kinderen en huishouding, door het gebrek aan geld voor uitspajjes, kranten e.d., wantrouwen van oude kennissen en omgeving en heel vaak ook het gevoel de schijn op te moeten houden.

Verpauperd, door het jarenlang moeten zien rond te komen van een inkomen beneden het minimum, waardoor schulden ontstaan, huisraad verslijt en gezonde voeding een droom wordt.

Zonder perspectief, omdat haar kansen op de arbeidsmarkt nihil zijn, zeker bij de huidige werkgelegenheidssituatie, waarin haar niet-volledige beschikbaarheid, haar gebrek aan opleiding en de onvoldoende kinderopvangmogelijkheden, onoverkomelijke belemmeringen zijn.

De Bijstand, in feite bedoeld als overbrugging, wordt voor haar een eindstation.

Vogelvrij, door haar afhankelijkheid van een Sociale Dienst die kan bepalen of zij wel of niet recht heeft op een uitkering; die het recht heeft haar doen en laten te laten controleren; door het blootstaan aan kritiek van alles en iedereen op haar manier van leven, de opvoeding van haar kinderen en tusslotte door de mannen die haar zien als een aardige afwisseling van de huwelijkssleur.

Terwijl gehuwde vrouwen verteld wordt dat haar plaats thuis is bij de kinderen, krijgt een Bijstandsmoeder, die in feite niet veel meer kan dan thuisblijven, te horen dat zij maar moet gaan werken en wordt zij gezien als iemand die misbruik maakt van de sociale voorzieningen. Misschien lijkt dit een overdreven somber verhaal, maar het is maar al te vaak de werkelijkheid.

Kapitalisme en Patriarchaat

Na het bovenstaande is het duidelijk dat de discussie over het patriarchaat bij ons niet gevoerd wordt (en ook niet kan worden) in termen van de afwas en de oppas, maar dat het een maatschappelijk gegeven is, die sterk te maken heeft met onze maatschappelijke positie.

Vrouwen die behoren tot de niet-bezittende klasse hebben veel meer te lijden onder patriarchale onderdrukking en sexismes; voor vrouwen die afhankelijk zijn van een uitkering geldt inderdaad dat zij vogelvrij zijn, niet het recht hebben hun eigen leven in te richten zoals zij dat willen, met als uiterste sanktie de mogelijkheid van uitkeringsinstanties om haar zonder inkomen te laten.

Voor vrouwen in de bijstand is dan ook de strijd voor verhoging van de uitkeringen verbonden met de strijd voor een eigen inkomen en voor afschaffing van het gegrip economische eenheid. Bovendien ook met de

strijd voor onze rechten als vrouw, tegen bevoogding, contrôle en voor eigen ontplooiingsmogelijkheden in werk en studie.

Op grond van onze maatschappelijke positie ligt het hoofdpunt voor ons op dit moment bij de materiële positieverbetering van bijstandsvrouwen en andere uitkeringstrekkers.

De strijd tegen Bestek '81 voeren wij samen met andere organisaties van uitkeringstrekkers en buurtbewoners. Wat betreft de eisen die wij stellen in deze akties geeft onze invalshoek vanuit de vrouwenbeweging juist een eigen dimensie aan, die b.v. is terug te vinden in eisen als afschaffing van de begrippen economische eenheid en kostwinner en voor een eigen (en dus tegen een gezins-)inkomen.

Naast de eisen voor verhoging van de uitkering is voor ons de voorwaarden strijd van groot belang.

De eis "recht op werk voor iedereen" is gezien onze situatie voor ons, meer dan voor wie dan ook, een loze kreet, wanneer daar niet eisen aan vastgekoppeld zijn zoals: arbeidstijdverkorting, aangepaste werktijden, kinderopvang, vermaatschappelijking van huishoudelijke taken, verbetering van onderwijs e.d.

Werkelijke bevrijding kan niet plaats vinden zonder realisering van deze eisen.

Een belangrijk onderdeel van het komiteewerk richt zich ook op de erkenning van het éénoudergezin. Door het toenemende aantal scheidingen vormen wij bijstandsvrouwen een groep die steeds maar groter wordt.

Door voor onze eisen op te komen dwingen wij die erkenning af.

Een klein stapje vooruit is dat de laatste tijd steeds meer gesproken wordt over éénoudergezinnen, terwijl nog niet zo lang geleden de gebruikelijke term onvolledig gezin was.

Door hardop en met z'n allen onze eisen kenbaar te maken en voor onze rechten op te komen, groeit ons zelfbewustzijn en verdwijnt het ons opgedrongen schaamtegevoel.

Veel gescheiden vrouwen hebben voor hun scheiding te maken gehad met de individuele onderdrukking door hun ex-echtgenoot. Nu zij in de Bijstand zitten, merken zij dat die onderdrukking niet zo zeer te maken had met die ene man, maar terugkomt in andere vormen.

Meer dan vroeger worden zij teruggeworpen in een bestaan van afstompemd huishoudelijk werk, zorgen om de huishoudportemonnee en het daarmee gepaard gaande isolement.

De onderdrukking die zij ondervindt is dezelfde die zij eerder ondervond. Daarom wordt zij zich ervan bewust dat strijd tegen die onderdrukking noodzakelijk verbonden is met de strijd voor verbetering van haar maat-

schappelijke positie.

Ik wil eindigen met een ander voorbeeld:

De directeur van een Sociale Dienst die tegen een vrouw zegt dat zij de straat wel op kan gaan om haar geld te verdienen.

Een vrouw die zich niet bewust is van haar recht op een uitkering, gaat naar huis en wordt prostitué; een vrouw die weet dat zij net als iedereen recht heeft op een inkomen, geeft deze directeur lik op stuk, eist haar uitkering op en knokt samen met anderen verder voor verhoging van die uitkering, zodat zij ook niet de straat op hoeft om de tekorten aan te kunnen vullen.

SEXUEEL GEWELD EN VERKRACHTING

Sexuele onderdrukking kom je op allerlei plaatsen tegen, zo niet overal.

Sexuele onderdrukking is één van de dingen die het vrouwen onmogelijk maakt, zelf te beslissen over eigen lichaam en leven.

Een voorbeeld van sexuele onderdrukking is b.v. verkrachting.

Hoeveel vrouwen er per jaar verkracht worden is niet bekend.

Wel bekend is dat maar 1 van de 6 verkrachtingen bij de politie aangegeven wordt.

Hoewel er de laatste jaren iets veranderd is, komt het nog veel voor dat de schuld van de verkrachting bij de vrouw wordt gelegd.

"Dan had je maar niet zo laat op straat moeten lopen", "dan had je maar niet in je eentje die kroeg moeten binnen gaan."

Een tijdje geleden, voordat de Yorkshire Ripper in Engeland werd gepakt, kregen de vrouwen daar het advies dat ze maar zoveel mogelijk thuis moesten blijven.

Een belachelijk advies.

Temeer omdat we weten dat de meeste verkrachtingen niet s' avonds laat in het donker in een bosje gebeuren. Veel vaker gebeurt het dat vrouwen verkracht worden door iemand uit haar kennissenkring.

Een ander voorbeeld van sexuele onderdrukking is Mishandeling van vrouwen.

Dat dit veel gebeurt blijkt duidelijk uit het bestaan van Blijf-van-mijn-lijf huizen. Dit zijn huizen waar vrouwen, eventueel met hun kinderen, naar toe kunnen als ze door hun man worden mishandeld.

Deze huizen bestaan ondertussen al een aantal jaren. De meeste blijf-van-mijn-lijf huizen zitten overvol en er komen nog steeds nieuwe bij. Dit toont wel dat ze nodig zijn om vrouwen die mishandeld worden een plaats te bieden.

Nog een ander voorbeeld van sexuele onderdrukking is porno.

In pornografie worden vrouwen letterlijk en figuurlijk te koop aangeboden.

In pornoboekjes en films worden vrouwen afgebeeld in houdingen en situaties die mensonterend zijn. Het wordt ook nog voorgesteld alsof vrouwen dat leuk vinden.

In pornoboekjes komen advertenties voor als: vader biedt zijn 15-jar dochter aan aan een vurige dekhengst van 40 tot 60 jaar.

De laatste tijd is hier in de krant weer veel over geschreven naar aanleiding van het proces in Nijmegen.

Hier stonden 12 vrouwen terecht omdat zij in oktober vorig jaar een aktie voerden tegen de opening van een continue draaiende bioscoop met sexfilms.

Ze zijn door de politie en de porno-bazen, die samen optraden, schan-

dalig behandeld. Ze zijn 4 dagen in voorarrest gehouden en ze dreigen veroordeeld te worden tot 750 gulden boete.

Nog een ander voorbeeld van sexuele onderdrukking is hoe vrouwen bekeken en benaderd worden en er over hun gepraat wordt. Het nafluiten op straat, de keurende blikken die over je hele lichaam gaan, opmerkingen die je krijgt, het niet alleen in een café+/kroeg kunnen zitten. Vervelende opmerkingen van je baas omdat je een nieuw truitje aan hebt. Zo zijn er talloze voorbeelden te noemen. Hier is dan geen sprake van grof lichamelijk geweld, maar het is even vernederend en onderdrukkend.

Zoals al gezegd maakt o.a. de sexuele onderdrukking het vrouwen onmogelijk zelf te beslissen over haar eigen lichaam en eigen leven. Dit zie je ook bij zaken die minder direkt te maken hebben met seksuele onderdrukking, maar er werken wel dezelfde krachten, b.v. de abortusstrijd.

In december is er in de 2e Kamer een abortuswet aangenomen.

Een wet die ervan uitgaat dat abortus in zoveel mogelijk gevallen voorkomen moet worden. Een wet die ervan uitgaat dat een vrouw die ongewenst zwanger is, niet in staat is te beoordelen of ze écht wel ongewenst zwanger is. Uiteindelijk moet een arts beslissen of daar echt sprake van is of niet.

Ook dit is een ontkenning van het recht van vrouwen zelf te beslissen over haar lichaam en leven.

Wat is nou de betekenis van dit verhaal op deze conferentie.

Over de meeste zaken die genoemd zijn, lezen we regelmatig in de Waarheid.

Meestal zijn dit stukken die goed zijn en waarin ook goede standpunten ingenomen worden.

Maar, daarmee zijn we er niet.

De partij ziet en erkent het bestaan van allerlei vrouwenorganisaties, zoals b.v. "vrouwen tegen verkrachting", "vrouwen tegen sexueel geweld", "Wij vrouwen eisen". En ook Vrouwen en de Bijstand, komitee vrouwen voor de werkgelegenheid, het schoonmaaksterskomitee.

Maar: ook daarmee zijn we er niet.

Want: de inhoudelijke discussie achter de doorgaans goede standpunten wordt in de partij amper gevoerd.

Evenmin wordt er tot nu toe gekeken naar de konsekwenties die de partij hieruit zou moeten trekken voor haar eigen optreden.

Wij vinden dat het hard tijd is, dat dat wel gebeurd.

Dat de partij nu eindelijk bezig gaat met wat feminisme en vrouwenstrijd nu is en wat het inhoudt.

Hierover is de laatste jaren een stroom van informatie verschenen.

Een vrouwenboekhandel als Dikke Trui ligt er vol mee.

Ook is er een zee van ervaring opgedaan met het voeren van akties.

Kijk bv. naar de akties van Wij Vrouwen eisen.

Zij kan zulke grote, sterke akties voeren dankzij een uitstekende coalitiepolitiek tussen georganiseerde en niet-georganiseerde vrouwen.

We vinden dat er binnen de partij kanalen gezocht en gemaakt moeten worden om deze zaken die in de partij te lang zijn blijven liggen, nu op te nemen.

Onze partij heeft o.a. in haar Kongresstukken gesteld aktief op te willen treden tegen seksisme en voor de bevrijding van vrouwen.

Dit houdt mede in dat er binnen de partij zelf hiertegen opgetreden zal moeten worden en dat dit optreden ook zal moeten blijken uit onze dagelijkse praktijk, de akties die de partij voert en de manier waarop, ze die voert.

Binnen de partij moet aan verschillende facetten van de vrouwenstrijd inhoudelijk meer aandacht worden besteed.

De zgn. onderdrukking in de privé-sfeer wordt door te weinig partijgenoten als een wezenlijk onderdeel van de vrouwenstrijd gezien, omdat die moeilijk in doelgerichte akties om te zetten zou zijn.

Het is echter wel degelijk een zaak van de partij omdat dit ermee te maken heeft hoe mannen en vrouwen met elkaar omgaan privé en daarbuiten. Veel vrouwen hebben het idee dat je pas serieus genomen wordt als je keihard werkt en flitsende discussiebijdragen levert.

Dit houdt in dat te weinig vrouwen hun mond durven open te doen op vergaderingen.

Ook seksistische uitlatingen van mannen binnen de partij, en helaas gebeurt dat nogal eens, naar de kant van vrouwen toe, zijn ontoelaatbaar.

Als je als partij streeft naar een demokratiese, niet seksistische kleine maatschappij, moet je juist als partij "in eigen gelederen" er aan werken om de heersende ideologie, gepaardgaande met seksisties taalgebruik, tegen te gaan.